

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Кънчо Трифонов Чамов, д.м. член на научно жури съгласно заповед

№ Р-109-120 / 15.02.2023 г. на Ректора на Медицински Университет „Проф. д-р

Параскев Стоянов“ - Варна

Относно: процедура за защита на дисертационен труд на **Жанета Василева Стоянова**, редовен докторант в редовна форма на обучение към Катедра „Здравни грижи“ на Факултет по общественото здраве при Медицински Университет - Варна на тема: **“Съвременни аспекти на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри”** по докторска програма „Управление на здравните грижи“ от област на висше образование 7 „Здравеопазване и спорт“ в професионално направление 7.4. „Обществено здраве“.

Научен ръководител: Проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н

1. Биографични данни и кариерно развитие на докторанта

Жанета Василева Стоянова е родена на 31 декември 1969 г. в град Варна. Завършва средното си образование през 1987 г. в V-то ЕСПУ – гр. Варна. Последователно през 1989 и 1999 г. завършва успешно бакалавърски програми в МК - Варна и МУ - София по специалностите „Медицинска сестра“ и „Управление на здравните грижи“. През 2003 г. и през 2011 г. придобива ОКС „магистър“ от МУ – Варна по специалностите „Обществено здравеопазване“ и „Управление на здравните грижи“. Професионалната си кариера като медицинска сестра започва в МБАЛ – Варна към Военномедицинска академия (ВМА), където в периода 1989 – 2001 г. работи последователно в спешно отделение и кардиологичен кабинет. След спечелен конкурс от 2001 г. до сега е главна медицинска сестра на МБАЛ – Варна към ВМА. През януари 2020 г. печели конкурс за редовен докторант към катедра „Здравни грижи“ на Медицински университет „Проф д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Участва в учебно-практическите занятия със студенти по специалността „Медицинска сестра“ и преддипломния стаж на ОКС „бакалавър“ и „магистър“ по специалността „Управление на здравните грижи“. Докторантката има участия в научни форуми и изследователски проекти в областта на здравните грижи.

Представената информация за кариерното развитие на Жанета Стоянова показва наличие на управленски умения и целенасочен стремеж към професионално развитие и усъвършенстване.

2. Данни за дисертационния труд

Представеният за обсъждане дисертационен труд на Жанета Стоянова е в обем от 147 стандартни страници. Текстът на разработката е онагледен с 47 фигури, 34 таблици и 5 приложения. Литературната справка съдържа 260 източника от които 66 на кирилица и 194 на латиница.

Трудът е представен в 5 глави и е структуриран както следва: въведение, литературен обзор, методика на научното изследване, две глави включващи анализ на резултати от собствените изследвания за безопасността на болничната среда и подходите за нейното осигуряване в практиката на медицинските сестри, изводи, препоръки, литература и приложения. Отделните глави на разработката са хронологично свързани и отговарят на структурните и съдържателни изисквания към подобен научен труд. В приложение са представени самостоятелно разработените от докторантката като методичен инструментариум пет приложения за проучване на проблема, включващи: два въпросника, всеки с по 12 въпроса за проучване процеса за осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри и нейното оптимизиране; две анкетни карти за проучване мнението на медицински сестри и пациенти по този проблем; и извадки от коментари на експерти от проведено с тях интервю.

В тематична свързаност с дисертационния труд са представени 5 научни публикации (една под печат) и участия, като докторантката е първи автор в 4 от тях.

2. Актуалност на дисертационния труд

Здравето и безопасността на работното място е една от областите, в които ЕС има най-голямо въздействие със солидна правна рамка, покриваща максимален брой рискове с минимален брой регулации. Както е посочено в принцип 10 от „Европейския стълб на социалните права“, работещите имат право на високо ниво на защита на тяхното здраве и безопасност на работното място. Те имат право на работна среда, адаптирана към техните професионални нужди, която да им позволява да удължат своето участие в пазара на труда. За да защити по-добре работещите в страните от ЕС от свързани с работата злополуки и заболявания, Европейската комисия прие редица основополагащи политически документи. Последният от тях „Стратегическа рамка за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2021–2027 г. определя ключовите цели, необходимите действия и инструменти за постигането на здравословни и безопасни условия на труд.

Независимо от факта, че работещите в здравеопазването са ангажирани с безопасността на пациентите съществуват възможности за епизодични грешки, които да причинят увреждане, както на пациенти така и на медицински специалисти. С цел повишаване сигурността на болничните заведения, през последните години в редица страни се разработват програми за установяване и контрол на съществуващите рискове за безопасността и качеството на здравните услуги, работната среда и медицинския персонал.

В този контекст представеният от Жанета Стоянова дисертационен труд третира актуален, но подценен в страната медико-социален проблем, свързан с „Концепцията за безопасност и здраве при работа“ в болнична среда. Актуалността на представеното проучване се подкрепя и от: отсъствието на достатъчно научни проучвания и публикации по проблема у нас; необходимост от базирани на доказателства иновативни модели за осигуряване на безопасна за пациентите и за медицинските специалисти болнична среда.

3. Информираност по проблема

Литературният обзор в обем от 30 страници включва 260 литературни източника, болшинството от които публикувани през последните 10 години. Анализът на научните

публикации е структуриран в три раздела, които хронологично анализират основни аспекти на изследвания проблем, като включват: безопасната болнична среда (ББС) като приоритет на здравните грижи и моделите за нейното осигуряване у нас и в други страни; контрол на инфекциите като елемент на осигуряването на ББС; концепция за ББС в сестринството – компоненти, модели и практика.

Докторантката демонстрира добра литературна осведоменост и аналитични способности за поставяне на точните акценти върху актуалните проблеми, свързани с осигуряването на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри на базата на националните реалности и международния опит. Направеният синтез на литературните източници показва задълбочено познаване на проблема, висока професионална и терминологична компетентност. Заключениеята от богатия литературен обзор са послужили за основа при формулиране на целите и структурата на дисертационния труд. Литературният обзор убедително обосновава необходимостта и актуалността на проучването и насочва към неговите задачи и подходите за тяхната реализация.

4. Цел, задачи и методика на проучването

Целта и поставените шест задачи на дисертационната разработка са ясно формулирани, конкретни и обосновани. Детайлно са определени обектът, предметът и обхватът на проучването. В него са включени 285 души разпределени в следните четири групи респонденти: медицински сестри, работещи във високорискови отделения; преподаватели от Катедри по здравни грижи на МУ-Варна и негови филиали; пациенти, хоспитализирани в МБАЛ – Варна към ВМА; експерти – главни медицински сестри, лекари епидемиолози и инспектори по ОЗ, работещи в специализирани и многопрофилни болници. Логическите единици на наблюдение включват представители на посочените по-горе четири групи респонденти избрани на принципа на доброволност и случаен подбор. Точно са определени методите за подбор на техническите единици, критериите за тяхното включване и изключване и етапите на проучването. Териториално то е проведено в 16 академични звена, болнични и социални заведения ситуйрани в 9 области на страната.

Избраната методика на проучването позволява успешно постигне на поставената цел и адекватно решаване на задачите в дисертационния труд. Методите на изследване са сполучливо подбрани и изчерпателно описани и статистически валидирани. Оригинален е приложеният комбиниран анкетен метод за събиране на информацията посредством два въпросника и две анкетни карти, с използване на дълбочинно и полуструктурирано интервю. Постигната е висока степен на съответствие между поставените 6 задачи, броя на предприетите научни интервенции и получените от проучването резултати.

Следва да отбележа високото качество на методичния инструментариум, прецизността на проведеното проучване и достоверността на получените резултати. В тази насока следва да подчертая и заслугата на научния ръководител проф. д-р Соня Тончева.

5. Оценка на получените резултати

Резултатите от проучването са представени в трета и четвърта глави с анализи и оценки съответно на безопасната болнична среда в практиката на медицинските сестри и на практическите подходи за оптимизиране осигуряването на ББС. В проучването са включени четири групи респонденти: медицински сестри (145), пациенти (100), преподаватели по здравни грижи (20) и експерти (20).

Анализът на резултатите отразени в III-та глава представлява ситуационен анализ на безопасността на болничната среда у нас, формиран чрез мненията на медицинските сестри и пациентите. Научен интерес представлява широкият обхват на избраните групи единици и признаци на наблюдение, разпределящи анкетираните по следните характеристики: възраст, пол, професионален стаж, профил на отделението, степен на образование, трудова заетост, длъжност и др. Многообразният набор от признаци на наблюдение включени в проучването и прецизната статистическа обработка осигуряват надеждност, качество и достоверност на получените резултати и направените изводи. Получените резултати от проучването на ББС в практиката на медицинските сестри са представени и интерпретирани в 7 тематични раздела, съответстващи на поставените задачи. Принос за теорията на сестринските грижи представлява направеният от докторантката исторически анализ и типизация на теориите, засягащи ролята и въздействието на средата в сестринската практика.

Научно-приложен принос има разработеният от докторантката Въпросник № 1, съдържащ 12 въпроса, имащи за цел да установят степента на информираност на медицинските сестри за процеса на осигуряване на ББС. Критерият за информираност е самооценката за нивото на знания по избрани 10 области от сестринската практика, оценени с използване скалата на Ликерт. По важните от тях включват знания за: елементите на ББС; нормативни документи; контрол на рискови фактори в практиката на медицинските сестри; кръвнопреносими инфекции; вътреболнични инфекции; режим на труд и почивка, професионален стрес и др. Получените резултати показват близки стойности на относителните дялове между „отлична“, „много добра“ и „добра“ степен на информираност. За верифициране на високата самооценка са проучени и източниците на информация ползвани от респондентите като: старши медицински сестри, колеги с опит, медицинска литература, различни форми на обучение и др. Интерес представлява паралелната сравнителна оценка на мненията на университетските преподаватели и медицинските сестри относно практическите им умения, получени по време на базовото им образование. Приблизително половината от медицинските сестри (48,3%) определят своите умения като много добри; една трета от тях (31,0%) притежават добри умения; 13,1% оценяват уменията си като отлични; и само 7,6% ги оценяват като задоволителни. Посочени са и учебните дисциплини, които имат най голям принос за формиране уменията им за осигуряване на ББС.

Проучването с Въпросник № 2 установява и нагласите за обучение относно новостите в областта на ББС в практиката на медицинските сестри. Участие в специализирани курсове, специализации и други форми на обучение са заявили 59,0% от респондентите,

като считат че те спомагат за поддържането на подходящо ниво на компетентност и квалификация. Изследването на бариерите за участие в различните форми на обучение установява, че 42,4% от медицинските сестри не са участвали поради висока професионална заетост; 25,4% поради липса на мотивация; а други 22,0% поради ограничени финансови възможности.

В допълнение с Въпросник № 2 се търси информация за мнението на различните групи респонденти (пациенти, преподаватели и експерти) относно: възможностите за оптимизиране процеса на осигуряване на ББС с участието на медицинската сестра; дефиниране на нейната роля в този процес; готовността за прилагане на оптимални или иновативни модели за тази цел. От четирите групи респонденти 49,7% считат, че сестрата трябва да бъде активен партньор на ръководителите, а 39,3% я определят като самостоятелен и отговорен член на екипа. Интерес представляват резултатите от кръстосаните анализи на мненията относно факторите на въздействие върху ББС; степента на трудност според структурните елементи; и необходимите действия за оптимизиране процеса за осигуряване на ББС. Университетските преподаватели подреждат важните структурни елементи на иновативните модели за осигуряване на ББС в следната йерархична последователност: разработка на индикатори; обучение на персонала; контрол и управление на риска; организационна култура; регистриране на отклонения; лидерство и научни изследвания. Приносен характер имат резултатите от анализа на мненията на университетските преподаватели относно водещите условия в процеса за подобряване на ББС, както и ранжирането на елементите на процеса по степен на трудност за реализация от медицинските сестри.

Безопасността на пациентите като част от процеса за осигуряване на безопасна болнична среда е проучена многоаспектно по отношение: познаване правилата за безопасност по време на хоспитализация; обща оценка на болничната среда по време на хоспитализация; сравнение на мненията на пациенти и медицински сестри за ББС и др. Обобщеният резултат от мнението на пациентите показва: много добри (57%) и добри (40%) условия на безопасност; ролята на медицинските сестри за ББС е значителна; и съществуващите практики в тяхната дейност могат да бъдат подобрени. Анализът на резултатите от трите тематични категории на проведеното дълбочинно интервю с експерти потвърждават следните направени в предшестващи анкети заключения за: ключовата роля на медицинската сестра за осигуряване на ББС; необходимост от оптимизиране на процеса чрез въвеждане на нови модели и непрекъснато обучение на персонала.

Безопасността на болничната среда е показател за качеството на всяка здравна система, който изисква действия не само за поддържане на състоянието, но и действия насочени към подобряване на средата. В тази насока на базата на получените резултати и на проучени добри международни практики, докторантката представя разработен от нея модел за оптимизиране процеса за осигуряване на безопасна болнична среда с участието на медицинските сестри. Представената разработка, като краен резултат от направеното проучване има висока научно-теоретична и научно-приложна стойност. Моделът е представен с теоретична и стратегическа обосновка с формулирани оперативни и стратегически цели, организационна рамка, структурни елементи и очаквани резултати.

С цел проспективна оценка на научно-приложния принос и очакваните резултати, докторантката подлага разработения модел на експертна оценка за адекватност и приложимост. Заключение на експертите е резюмирано както следва: съществува научно доказана и обоснована необходимост от неговото въвеждане; използването му ще доведе до подобряване на безопасността и оценката на резултатите от направени промени в болничната среда; ще намали възможностите за организационни и медицински грешки в практиката на медицинската сестра.

В заключение следва да подчертая, че анализът на отговорите на респондентите е прецизно представен с многобройни фигури и таблици, които разкриват съществуващи корелационни зависимости, синтетично изложени в изводите. Основните изводи, 9 на брой са систематизирани в основните тематични направления, като точно отразяват получените резултати, съответно на целта и задачите на дисертационния труд. Препоръките са целенасочени, предлагащи иновативни практики за ББС и институционално адресирани към МЗ, Медицинските университети и БАПЗГ.

Приносите на дисертационния труд, които приемам така формулирани са изчерпателно описани от докторантката и имат научно-теоретичен и научно-приложен характер. Нямам критични бележки и препоръки към представените резултати и изводи.

Съдържанието и качеството на автореферата, отговаря на изискванията на Правилника на МУ – Варна, като достоверно и адекватно отразява основните резултати от проучването.

В заключение считам, че представеният от Жанета Василева Стоянова дисертационен труд на тема „Съвременни аспекти на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри“ по актуалност на проблема, прецизност на методиката, качество на получените резултати и научни приноси отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав на МУ- Варна.

Във връзка с това ще гласувам положително и убедено препоръчвам на членовете на Научното жури да присъдят на Жанета Василева Стоянова, докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Управление на здравните грижи“ на ФОЗ при МУ-Варна образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт в професионално направление 7.4. „Обществено здраве“ и научната специалност „Управление на здравните грижи“.

21.03.2023 г.

София

Рецензент:

Проф. д-р Кънчо Чамов, дм